

W

ISSN 0321-1401

З НОВИМ РОКОМ!

Дошкільні
виховання 12.96

На сторінках червеного номера журналу, присвяченого Національній програмі "Діти України", читачі вже познайомились з роботою Всеукраїнської спілки багатодітних і її президентом — Василем Маринченком. Нині діяльність цієї громадської організації виходить на новий рівень: на серпневій київській міській конференції було ухвалено Декларацію принципів діяльності професійної Спілки батьків із захисту прав дитини і сім'ї. До створення такої незалежної профспілки, у певному розумінні альтернативної всім існуючим, підштовхнули реалії часу.

Попри всі численні закони і юридичні нововведення, багатодітні сім'ї практично позбавлені соціального захисту. На виробництвах (де традиційні профспілки працюють на руку адміністрації) багатодітні батьки часто першими підпадають під скорочення. Потім — роками не можуть знайти роботу, а отже, кошти на утримання дітей. Перепродуючи із зиском одне одному свої житлові споруди, підприємства безжально виселяють просто на вулицю сім'ї з трьома-п'ятьма малюками, і суд узаконює це (подібні випадки зафіксовані в Київській області, Миколаєві, Кіровограді, у багатьох інших містах). Дитина з великої незалежної сім'ї практично позбавлена шансів на нормальне лікування, бо тато й мама не в силі стягтися на кількасотдоларовий хабар для нашої безплатної медицини. Заразом вона мусить зректися мрії про вищу освіту, бо дорогі ліцеї та підготовчі курси родині не по статках. І чи варто зайве говорити, що для багатьох таких малюків солодкою мрією є не те, що «Снікєрс» або «Баунті», а звичайна карамелька, що від браку білкової їжі, вітамінів хлопчики та дівчатка нездужають на анемію, потерпають від багатьох інших хвороб? А для кого становить таємницю факт, що кримінальні структури поповнюються насамперед діти з неповних або зубожілих багатодітних родин? Що «мистецтва» жебракування і кишенькових крадіжок починають учити вже з шести-річного віку, а першу «науку» торгівлі своїм тілом дівчата опановують у неповні дванадцять. Ні для кого! Тому сьогодні не мати

СІМ'Я ВРЯТУЄ СВІТ, ЯКЩО ЗУМІЄ ВРЯТУВАТИ СЕБЕ

Валерія ЧЕПУРКО

сім'ї або жити бездітною родиною декому здається єдино можливим варіантом. Хіба ж може розраховувати на порятунок і добре майбутнє держава, де сьогодні руйнується основа основ?

І все-таки наше життя не чорно-біле. Живуть поміж нас люди, для яких виховати кількох дітей — виконати свою благородну місію на землі й здобути за це найвищу винагороду — щастя творення життя. Люди, які вміють боротися за себе і своїх нащадків, які завжди виходять переможцями з усіх випробувань. І ці люди закономірно об'єднуються. Мабуть, найближчі до родин педагоги дошкільних закладів. І природно, що автори нової ідеї шукають її прихильників і пропагандистів серед читачів журналу. Яке майбутнє у цієї профспілки — покаже час, але про неї корисно знати широкому батьківському загалу.

Усім, хто зацікавився ідеєю, хоче стати організатором територіальних осередків, має питання і пропозиції, звертайтеся за адресою: 252187, м. Київ-187, п/с 127, **Маринченку Василю Івановичу**.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПІЛКИ БАТЬКІВ ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ І СІМ'Ї

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Професійна Спілка батьків із захисту прав Дитини і Сім'ї є са-

мостійним позапартійним об'єднанням, утвореним на засадах добровільності членства у вільних спілках та на засадах конфедерації їх регіональних чи інших форм об'єднання за місцем проживання або організації.

Професійна Спілка батьків із захисту прав Дитини і Сім'ї (скорочено — ПСБ) діє відповідно до цього Статуту, Конституції та Законів України, Загальної Декларації Прав Дитини і Людини та принципів міжнародного профспілкового руху.

ПСБ об'єднує людей у боротьбі за поліпшення становища сімей, де ростуть і самостверджуються нові люди.

Основу ПСБ становлять багатодітні сім'ї, де виховання дитини визнається як професія.

МЕТА ДІЯЛЬНОСТІ

Головною метою діяльності ПСБ є об'єднання батьків, які виховують дітей, для захисту соціальних, економічних, політичних та громадських прав батьків і колективів, де вони працюють, або в які об'єднані всіма незабороненими чинним в Україні законодавством способами. Одним з основних завдань ПСБ є визнання законом процесу виховання і догляду за дітьми справою з внесенням її до державних реєстрів.

ПСБ виходить з того, що належний захист усіх Прав Дитини і Сім'ї буде можливим у демократичній українській державі і базується на концепції, закладеній у Конвенції ООН 1989 року про те, що сім'ї не повинні страждати від того, що в них є діти, а діти не повинні страждати від того, де і як вони народилися.

ЗАВДАННЯ:

— домогтися приведення законів України і структур місцевих влад у відповідність до принципів і концепцій, що закладені в Конвенції ООН 1989 року;

— обстоювати інтереси членських організацій та окремих їх членів перед державою та її органами, власниками і адміністрацією підприємств, закладів, установ незалежно від організаційних форм, власності та підпорядкування;

— боротися проти утиску прав дітей і батьків в усіх формах їх прояву;

— підтримувати колективи і окремих громадян, які відстоюють принципи цього Статуту;

— підтримувати позитивні ініціативи щодо змін у соціальному та економічному житті України, які спрямовані на якнайширше втілення в життя Прав Дитини і Сім'ї та захисту батьків;

— вести роботу з організації і розширення сфери і територій дій ПСБ;

— вивести профспілковий захист за межі адміністративного впливу власника, підприємств та інших структур.

МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ

ПСБ узагальнює, опрацьовує та подає урядовим і державним органам пропозиції, проекти рішень та законів, спрямованих на захист прав Дитини і Сім'ї;

— здійснює громадський контроль за виконанням власниками, адміністраціями та іншими державними структурами рішень, постанов, законів, угод, ухвал тощо, у яких йдеться про поліпшення становища дітей і сімей;

— проводить роботу з визначення рівня матеріального становища сімей та надання їм допомоги;

— контролює умови життя сімей, де виховують дітей;

— підтримує зв'язки з урядовими і державними органами та установами, громадськими та політичними організаціями й іншими об'єднаннями, від яких залежить добробут сім'ї;

— інформує органи влади та через засоби масової інформації громадськість про порушення Прав Дитини і Сім'ї, вимагає вжиття негайних заходів для їх припинення;

— бере участь у виборчих кампаніях і висуває своїх кандидатів у депутати всіх рівнів;

— у разі порушення та утиску Прав Дитини і Сім'ї проводить акції протесту та реалізує інші форми боротьби, передбачені законом;

— проводить усі різновиди госпрозрахункової та видавничої діяльності як самостійно, так і через інші підприємницькі структури. Може виступати їх засновником;

— відповідно до Конституції України та в інтересах батьків реалізує право законодавчої ініціативи.

ЧЛЕНСТВО В ПСБ

У ПСБ встановлено фіксоване і на першій стадії подвійне членство. Членами ПСБ є батьки або

особи, що їх замінюють, які виховують дітей у сім'ях, визнають цей Статут й написали заяви про вступ до Спілки. Членами можуть бути і особи, діти яких досягли повноліття, — представники керівних структур підприємств та організацій незалежно від форм власності.

Члени ПСБ мають право: користуватися захистом Спілки; отримувати допомогу, передбачену Статутом; брати участь у виборах і бути обраними до керівних органів, крім випадків, зазначених окремо; організовувати заходи, що не суперечать Статуту ПСБ; вільно вийти з ПСБ.

Член ПСБ зобов'язаний: дотримуватись положень цього Статуту; робити посильний внесок у здійснення завдань ПСБ, сплачувати членські внески; інформувати ПСБ про порушення прав батьків, дитини і сім'ї; виконувати доручення і ухвалені рішення.

Цей Статут зберігає за кожним членом ПСБ право на захист своїх інтересів самостійно або через інші організації.

Ухвалено київською міською конференцією організацій багатодітних
(Друкується зі скороченнями)

Шановні батьки та педагоги!
Ласкаво просимо
передплатити нові журнали —
"ДЖМІЛЬ"
та
"ПАЛІТРА ПЕДАГОГА"

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

Віра КУЗЬМЕНКО,

канд. психол. наук, КМІУВ ім. Б. Грінченка

СЛОВНИЧОК ПСИХОЛОГА

За об'єкт пильної уваги практичного психолога дитячого садка має бути **індивідуальність** дитини. Саме психолог забезпечує глибоке вивчення рис характеру кожного дошкільняти, ознайомлює педагогів із особливостями психіки того чи іншого їхнього вихованця, вказує на наявні й можливі проблеми та успіхи, допомагає зорганізувати індивідуальну роботу.

Що ж таке індивідуальність?

Індивідуальність — то особистість людини у цілім розмаїтті неповторних проявів її психічного життя. Зміст поняття підкреслює відмінність однієї дитини від іншої, її своєрідність. За практикованих раніше колективістської моралі, орієнтації на людину як на гвинтик великого механізму це поняття було другорядне, ба навіть напівзаборонене. Однак протягом останніх років унаслідок політичних, економічних і демографічних змін орієнтація на особистість, на її індивідуальні якості дедалі більше актуалізується.

Особливість дошкільного віку полягає у тому, що він є сензитивний і для становлення індивіду, і для нівелювання його: у цей віковий період можливе перетворення природної своєрідності на сіру безликість. Усе залежить від дорослих, від характеру їхнього спілкування з дітьми.

Одна із головних умов становлення особистостей дошкільнят у їхніх індивідуальних проявах — реалізація індивідуального підходу у навчально-виховній та розвивальній роботі з ними.

Індивідуальний підхід до дітей дошкільного віку полягає у використанні різноманітних методів та прийомів виховання залежно від потреб та можливостей кожної дитини; у варіативності фізичного та психічного навантажень, завдань різної складності, які пропонуються на заняттях; у розумінні педагогом зацікавленість дітей, їхніх здібностей, мотивів поведінки тощо, тобто у **створенні найсприятливіших умов для розвитку і виховання конкретної дитини**.

Що ж лежить в основі індивідуального підходу? **Які параметри** має визначити психолог дитячого садка для змістовного й цілісного усвідомлення індивідуальних особливостей дошкільнят? Радимо обов'язково врахувати подані нижче індивідуальні особливості дітей.

Так, за умов життя у зоні підвищеного радіологічного ризику насамперед необхідно знати **реальний стан здоров'я** дитини, що безумовно впливає на її психічний розвиток. Окрім того, беруться до уваги основні складові особистості: **стиль поведінки** (зумовлений темпераментом і характером), **спрямованість, здібності, інтереси, нахили**. Відіграють свою роль і взаємини дошкільнят, **статусне становище** кожного в групі. У формуванні особистості важливе значення має адекватність **самооцінки дитини** і **думки про неї** дорослих та однолітків. Особливості розвитку **пізнавальної активності** малюка — вагомий показник стану його психічного здоров'я, а тому **мислення, пам'ять, увага, уява, сприймання**, які у дітей по-різному виявляються і від яких залежить успіх усього педагогічного процесу, також потребують уваги психолога. Так само необхідно визначити **стан нервової системи** дошкільнят, наявність або відсутність тривожності, страхів, провідні емоції. Бажано врахувати й особливості сімейного виховання: стиль спілкування батьків з дитиною, кількість дітей у родині тощо.

У підготовчій групі слід зосередитися на аспекті сформованості у дітей **психологічної готовності** до навчання у школі. Її складові:

фізична готовність (повноцінний зір, добре розвинені слухове сприймання, дрібна моторика рук, координація рухів);

особистісний розвиток (адекватна самооцінка, об'єктивна оцінка вчинків і дій інших людей, дотримання правил поведінки, вміння будувати взаємини з однолітками й дорослими, самостійно організовувати спільну діяльність, справедливо розв'язувати конфліктні ситуації);

емоційно-вольова готовність (сталість, довільність емоційних проявів і почуттів, уміння докладати вольових зусиль, стримувати імпульсивність, рівновага процесів збудження та гальмування);

інтелектуальна готовність (розвинені наочно-образне та логічне мислення, мовлення, довільна увага, уява, наявність пізнавальної активності, певних знань та уявлень про довкілля, вміння читати, лічити тощо);

мотиваційна готовність (наявність бажання відвідувати школу, його позитивної й активізуючої мотиви).

Залежно від конкретних умов індивідуальні особливості вихованців дитсадка вивчаються по-різному. Скажімо, у 10-14-групових дошкільних закладах із високою наповнюваністю груп достатньо **розуміння й усвідомлення цих особливостей без оформлення додаткової документації**. Можливий варіант розробки психологічних паспортів на окремих дітей (які найбільше непокоїть вихователів) або на окремі групи (наприклад, підготовчі). У малокомплектному дитсадку із незначною загальною кількістю дітей індивідуальні риси характеру і поведінки мають фіксуватися у психологічних паспортах (щоденниках, картах обстеження) групи. Можлива також подальша розробка програм індивідуального розвитку окремих дітей. Тобто оформлення психологічних паспортів — доцільний і бажаний, але не обов'язковий аспект роботи психолога дитячого садка.

Для **визначення індивідуальних особливостей** дитини психолог використовує різноманітні діагностичні методи і методики, зокрема систематичні спостереження, ігрове та графічне обстеження, індивідуальні бесіди й анкетування батьків вихованців.

Розпочинається робота, коли дитину оформляють до садка, і триває вона протягом усього перебування її там. Психолог дістає потрібну інформацію, запропонувавши батькам заповнити анкету «**Історія індивідуального психічного розвитку дитини**», розроблену Н. П. Смілянською.

1. Анкетні дані (прізвище, ім'я, вік дитини, домашня адреса, номер телефону).

2. Основні відомості про сім'ю (склад родини, вік, освіта, характер праці батьків, відомості про інших її членів).

3. Зміни, які сталися в сім'ї з часу народження дитини (народження другої дитини, смерть близького родича, розлучення батьків, переїзд тощо).

4. Відомості про житлові, побутові та матеріальні умови життя.

5. Загальні відомості про умови розвитку дитини до народження (перебіг вагітності матері, інфекційні захворювання, емоційна напруга, стреси).

6. Перебіг пологового процесу (нормальний, патологічний, яка саме патологія).

7. Стан здоров'я дитини на момент обстеження, перенесені захворювання.

8. Чи були випадки госпіталізації дитини. Якщо так, то в якому віці і з яким захворюванням?

9. Чи були ситуації емоційного потрясіння (розлука з мамою, хвороба близьких тощо) і в якому вікові?

10. Чи страждає дитина від страхів і яких саме (боїться темряви, самотності, замкненого простору та ін.)?

11. Чи спостерігаються невротичні прояви і які саме (тик, енурез, заїкання, гризіння нігтів тощо)?

12. Як спить дитина?
13. Характер апетиту (добрий, поганий, залежно від обставин).
14. Особливості розвитку дитини в ранньому віці (коли почала ходити, говорити, хто доглядав її).
15. Розвиток спілкування з тими, хто оточує (прагне спілкуватися чи бути на самоті, надає перевагу спілкуванню з дорослим, з дітьми, братами й сестрами тощо).
16. До кого з членів сім'ї найбільше тягнеться дитина? З ким найчастіше спілкується?
17. Які методи виховного впливу найчастіше використовуються в родині (покарання, погрози, заохочення, вказівка, переконання, приклад, інше)?
18. Чи створені умови для рухової активності дитини?
19. Чи борються з надмірною рухливістю дитини (або, навпаки, з повільністю)? Як саме?
20. Реакція дорослих на вередування, впертість, непослух дитини.
21. Чи виникає незгода між батьками щодо виховання дитини?
22. Роль батька в сім'ї.
23. Чи має дитина домашні обов'язки?
24. Що батьки роблять разом з дитиною? Чи часто?
25. Чи відвідував малюк дитячий садок раніше? Як відбувалася адаптація?
26. Улюблені ігри дитини.
27. Чи любить малювати? Що саме?
28. Що робить у вільний час?
29. Здібності, зацікавлення дитини.
30. Які риси характеру властиві дитині?
31. Які труднощі у її поведінці і розвитку турбують найбільше?
32. Побажання вихователям, адміністрації дитячого садка.

Удавшись до різноманітних методів вивчення індивідуальних особливостей дітей, психолог умовно виділяє кілька груп (розподіл на так звані важкі і розумні, рухливі і повільні вважаємо за недоцільний, тому говоримо про умовну типологію для поглиблення подальшої корекційно-розвивальної роботи).

Група підтримки (П) — діти, чий розвиток необхідно підтримувати у напрямку, здійснюваному в дитсадку. Їхній фізичний розвиток, стан нервової системи, інтелектуальні здатності, характер тощо не викликають тривоги. Вони здебільшого показують найвищі результати, чим тішать батьків і вихователів. Пропоновані завдання мають обов'язково враховувати високі можливості дошкільнят і містити певну складність. Вагому роль відіграє оцінка дорослого, але важливо не перехвалити дитину; висока оцінка досягнень потрібна їй тоді, коли вона долає певні труднощі.

Група корекції (К) — діти, чий загальний розвиток не викликає особливого занепокоєння. Однак у психічному розвитку спостерігаються поодинокі відхилення, які потребують відповідної цілеспрямованої корекції. Наприклад, фіксуються незначні вади інтелектуального розвитку дитини за наявності добрих показників фізичного й емоційного стану. Або, навпаки, високий інтелектуальний розвиток супроводжується порушеннями у соціальній або емоційній сферах. Сюди ж віднесемо дошкільнят, чий розвиток за більшістю параметрів оцінюється середнім балом.

Зазначені особливості розвитку дітей необхідно враховувати, організовуючи заняття, добираючи завдання, будуючи навчально-виховну роботу. Психолог працює з малими епізодично, здійснюючи загальну корекцію виховних впливів педагогів та батьків. У разі потреби сам провадить спеціальні корекційні заняття — найчастіше тоді, коли наявна велика відмінність окремих показників розвитку: високі інтелектуальні здатності й низька комунікабельність тощо.

Група розвитку (Р) — діти, які потребують особливої уваги педагогів і психолога, — педагогічно занедбані або із затримкою психічного розвитку. Діагностування, як правило, за більшістю параметрів дає низькі показники.

З такими дітьми психолог і вихователі групи мають інтенсивно працювати, спрямовуючи зусилля на досягнення малятами такого рівня психічного розвитку, коли стає можливим нормальне навчання у школі. Розвивальна робота індивідуального характеру передбачає використання різноманітних комплексів, ігрових вправ та

завдань. Ставлення педагогів до таких дітей аж ніяк не може бути скептичне й зверхне — тільки віра у можливість дитини, схвалення її дій можуть викликати у неї бажання діяти і бути певною себе.

На основі даних, зібраних у процесі вивчення індивідуальних особливостей дітей, розробляється **програма корекційної або розвивальної роботи**. Вона включає такі складові:

1. Створення сприятливих умов для становлення індивідуальності дитини на рівні вимог дитячого садка (турбота про оптимальний кількісний склад груп, їх комплектацію за законами психологічної сумісності, забезпечення гнучкого режиму дня, раціонального харчування, добір педагогічних кадрів тощо).

2. Оптимізація навчально-виховного процесу педагогами, які працюють з групою: цілеспрямований підхід до його побудови на основі глибокого знання індивідуальних особливостей вихованців, свідомий вибір найдоцільніших для конкретної дитини методів і прийомів виховного впливу (індивідуальні заняття, заходи для полегшення адаптації, система розвивальних ігор).

3. Забезпечення підтримки розвитку дитини і корекційного впливу на неї у сім'ї: ознайомлення батьків на семінарах, «круглих столах», батьківських зборах, індивідуальних консультаціях зі змістом розвивальних ігор, обговорення педагогічних ситуацій допомагає їм в усвідомленні здібностей своїх дітей.

4. Проведення корекційно-розвивальних занять фахівцями: логопедом, психологом, фізінструктором, музикерівником тощо.

Наприклад, у програмі індивідуального розвитку конкретної дитини можна запланувати такі заходи:

- проконсультувати батьків щодо змісту психогімнастичних ігор для розвитку уваги;
- поступово вводити у життя дитини спокійні, зосереджувальні види діяльності (малювання, ліплення, вишивання, гра в лото чи шахи);
- розвивати логічне мислення, вчити говорити спокійно, зрозуміло, чітко;
- вправлятися з дихальною гімнастикою, масажу, аутотренінгу;
- привчати стримувати емоційні прояви;
- забезпечувати спокійну діяльність за півтори години до сну тощо.

Зрозуміло, виконання цієї програми потребує знання властивих конкретним дітям особливостей розвитку. Залежно від конкретних умов (наповнюваності груп) її можна «тримати в голові», а можна й викласти письмово.

Важливу роль у становленні індивідуальності дошкільнят відіграє стиль спілкування педагогів і батьків з ними. Тому до **стратегії спілкування дорослих з малятами** закладаються такі провідні позиції:

1. Допомога дитині у задоволенні основних людських потреб (почуття любові, безпеки, поваги до себе й інших).
2. Підтримка прагнення дитини глибше пізнати себе, свої особливості. Позитивна реакція на її перші спроби зробити щось інакше, не так, як решта.
3. Допомога дитині будувати власну систему цінностей, яка не обов'язково ґрунтується на особистих поглядах. Це треба для того, щоб вона могла поважати себе і свої ідеї поруч з іншими ідеями та носіями їх.
4. Допомога дитині у доланні розчарувань і сумнівів у собі, глибока віра у її найкращі здатності, у закладені природою добро, силу й розум.
5. Створення умов для прояву потенційних можливостей дітей: забезпечення варіативності середовища, діяльності, матеріалів, іграшок, ігор.
6. Увага до будь-яких проявів ества дитини: ненав'язливе спостереження за її розвитком, допомога у слушний момент, невтручання у реалізацію нею своїх задумів у самостійно обраній діяльності.
7. Відмова від примусу, диктату, авторитаризму. Заохочення дитини бути не «як усі», а «самою собою», виявляти себе щиро й природно за різних життєвих ситуацій.

Пам'ятайте! Формування індивідуальності — тривалий, безперервний процес, який потребує комплексного підходу, адже дитину не виховують частинами. Треба орієнтуватися не на окремі, поодинокі прояви у її розвитку та поведінці, а на комплексне, інтегративне сприймання індивідуальних рис.